

- Перегрим М.М. Нові місцезнаходження рідкісних видів рослин на території Донецького Кряжу // Укр. ботан. журн. - 2006а. - № 4. - С. 519-522.
- Перегрим М.М. Нові відомості щодо поширення раритетних видів рослин на території Донецького кряжу // Чорноморський ботанічний журнал. - 2006б. - Т. 2, №1. - С. 123-128
- Перегрим Н.Н. Научные основы охраны и рационального использования редких и исчезающих видов флоры Донецкого кряжа. // Роль особо охраняемых природных территорий в сохранении биоразнообразия: междунар. науч.-практ. конф.: тез. докл. - Ростов-на-Дону, 2006в. - С. 79-82.
- Перегрим Ю.С. Стан та структура ценопопуляцій *Hyacinthella pallasiana* (Steven) Losinsk у долині річки Біла (Луганська обл., Україна) // Актуальні проблеми ботаніки та екології: міжнар. конф. молод. уч.-бот. 17-20 вересня 2007 р., м. Київ: тези доп. - К., 2007. - С. 161-163.
- Природно-заповідний фонд Луганської області / О.А. Арапов, Т.В. Сова, В.Б. Ференц, О.Ю. Іванченко. - Луганськ: ВАТ "ЛЮД", 2008. - 168 с.
- Рослинність УРСР. Степи, кам'янисті відслонення, піски. - К.: Наук. думка, 1973 - 428 с.
- Соколова Е.И., Бутылкина Н.Ю., Бережной М.В. и др. Изучение популяций *Fritillaria ruthenica* Wikstr., *F. meleagroides* Patr. ex Schult. et Schult. Fil. и *Tulipa quercetorum* Klok. et zoz в ново-айдарском районе (Луганская обл., Украина) // Актуальні проблеми ботаніки та екології: міжнар. конф. молод. уч.-бот. 17-20 вересня 2007 р., м. Київ: тези доп. - К., 2007. - С. 179-180.
- Червона книга України. Рослинний світ / ред. Я.П. Дідух. - К.: Глобалконсалтинг, 2009. - 900 с.
- Червона книга України. Тваринний світ / ред. І.А. Акімов. - К.: Глобалконсалтинг, 2009.- 600 с.
- Balashov I.A., Kramarenko S.S., Zhukov A.V. et al. Contributions to the knowledge of terrestrial molluscs (Gastropoda) of the southeastern Ukraine // Vestnik Zoologii. - 2012. - 46 (4). (in print).
- Nadyeina O. The lichen-forming and lichenicolous fungi of the Donetsk Upland (Ukraine) // Mycologia Balcanica. - 2009. - 6. - P. 51-67.
- Parnikoza I. Vasiluk A. Ukrainian steppes: current state and perspectives for protection // Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio C. - 2011. - Vol. 66, 1. - P. 23-37.

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ РОЗШИРЕННЯ ТЕРИТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ "ОЛЕШКІВСЬКІ ПІСКИ"

І.І. Мойсієнко, О.Є. Ходосовцев, Є.Г. Роман, І.О. Пилипенко, М.Ф. Бойко

Національний природний парк "Олешківські піски", Херсонський державний університет

TO NECESSITY OF "OLESHKIVSKI PISKY" NATIONAL PARK TERRITORY WIDENING. Moisienko I.I., Khodosovtsev O.E., Roman E.G., Pylypenko I.O., Boiko M.F. - Nature Reserves in Ukraine. 2012. 18 (1-2): 110-114. - "Oleshkivski pisky" National Park was established in 2010 with area 8020,36 hectares. But its area would be 46250 hectares. The reduction in area of National Park brought to decrease of its nature-conservative and recreational value. Urgent territory widening of is necessary.

Keywords: "Oleshkivski pisky", Lower Dnieper sande arenas, National Park territory widening.

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ РОЗШИРЕННЯ ТЕРИТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ "ОЛЕШКІВСЬКІ ПІСКИ". Мойсієнко І.І., Ходосовцев О.Є., Роман Є.Г., Пилипенко І.О., Бойко М.Ф. - Заповідна справа в Україні. 2012. 18 (1-2): 110-114. - НПП "Олешківські піски" був створений у 2010 р. на площі 8020,36 га, хоча планувалося, що його площа становитиме 46250 га. Зменшення площі НПП призвело до суттєвого зменшення соціологічної та рекреаційної цінності даної охоронюваної території. Також різко зріс ризик втрати ділянок особливої природоохоронної цінності. Необхідне термінове розширення території "Олешківських пісків" до обгрунтованої раніше площі.

Ключові слова: "Олешківські піски", нижньодніпровські ари, розширення території національного природного парку.

О НЕОБХОДИМОСТИ РАСШИРЕНИЯ ТЕРРИТОРИИ НАЦИОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКА "ОЛЕШКОВСКИЕ ПЕСКИ". Мойсиенко И.И., Ходосовцев О.Е., Роман Е.Г., Пилипенко И.О., Бойко М.Ф. - Заповідна справа в Україні. 2012. 18 (1-2): 110-114. - НПП "Олешковские пески" был создан в 2010 г. на площади 8020,36 га, хотя планировалось, что его площадь будет составлять 46250 га. Уменьшение площади НПП привело к существенному уменьшению соціологіческой и рекреаційной ценности этой территории. Также резко возрос риск утраты участков особой природоохоронной ценности. Необходимо срочное расширение территории "Олешковских песков" до обоснованной ранее площади.

Ключевые слова: "Олешковские пески", нижнеднепровские ари, расширение территории национального природного парка.

Указом Президента України № 221/2010 від 23 лютого 2010 р. в Херсонській області було створено Національний природний парк "Олешківські піски" (далі НПП "Олешківські піски"). В даний момент активізувалася діяльність щодо розбудови інфраструктури парку, 22 листопада 2011 р. призначено директора, формується штат.

Згідно Указу площа НПП становить 8020,36 га, в т.ч. в постійному користуванні знаходиться 5222,30 га. Також відповідно до цього ж указу після заходів щодо вивільнення (протягом 2010–2013 рр.) від вибухонебезпечних предметів земельних ділянок колишнього авіаційного полігону "Херсон" Міністерства оборони України, ці землі мають бути передані у постійне користування національному природному парку "Олешківські піски".

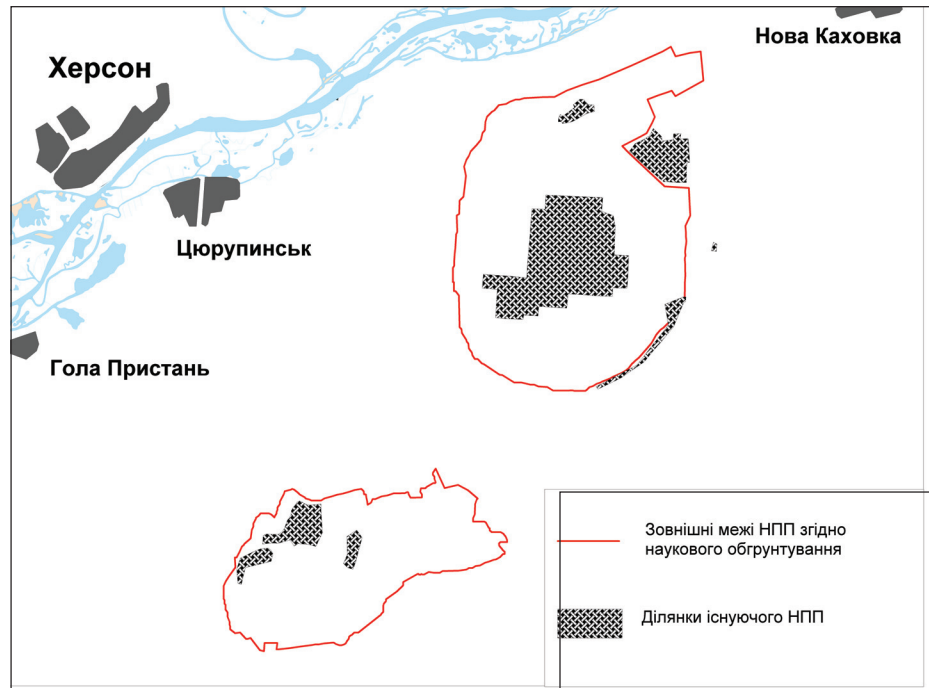
В ході "картографування" Указу Президента з'ясувалося, що на сьогодні НПП "Олешківські піски" складається з восьми окремих фрагментів площею від 17,9 до 5222,3 га (рисунок). Натомість, науковцями було запропонована концепція створення парку, розроблена схема функціонального зонування території та детальне наукове обгрунтування необхідності створення НПП "Олешківські піски" (Бойко, Мойсієнко, 2008, Бойко та ін., 2008, 2009, Наукове обгрунтування..., 2008, Ходосовцев та ін., 2008, 2009а, б, Khodosovtsev et al., 2011) на площі 46250 га. Саме площа у понад 46 тис. га була зафіксована у проєкті створення парку. Нажаль, в ході погодження створення НПП основним землекористувачем – Херсонським обласним управлінням лісового та мисливсько-

го господарства була допущена технічна неточність. Необхідно було повторно підготувати документ. Однак, в силу певних кон'юнктурних змін Управління Лісового Господарства категорично не погоджувалось ще раз підписати вже один раз завізований ним документ. Кілька місяців велась робота відносно повторного погодження, в надії на яке указ щодо створення НПП не підписувався президентом. І лише коли стало зрозуміло, що переподити не вдасться, президент підписав його. Саме в результаті позиції Лісового відомства до складу НПП "Олешківські піски" замість 46 тис., як це планувалось, увійшло лише 8020,36 га земель. Тому виникає нагальна необхідність розширення території НПП "Олешківські піски" з нинішніх 8 тис. га до обгрунтованих науковцями 46 тис. га, що обумовлюється цілим рядом факторів.

Цілісність арен. Як відомо, Нижньодніпровські піски представлені не суцільним масивом, а складаються із семи окремих ділянок (арен), які розділені міжаренними просторами. Планувалось, що до складу парку увійдуть в повному складі дві арени – Козачолагерська та Чалбаська. Включення арен до складу парку в повному обсязі зумовлене тим, що кожна арена є єдиною цілісною природною системою. Як показує практика, внаслідок функціонування заповідного об'єкту лише на частині арен виникають проблеми з виконанням покладеної на нього функції охорони природи. Прикладом може служити ландшафтний заказник "Саги" в Цюрупинському районі. Він займає частину іншої, Олешківської, арени. В заказнику спостерігається масова загибель природних (переважно березових) лісів, деградація трав'янистої рослинності, проникнення на його територію бур'янів тощо.

Відомий лісівник М. Попков, аналізуючи стан насаджень на Нижньодніпровських пісках, зазначає, що необхідно підходити індивідуально до кожної арені при створенні лісових масивів. Як негативний для розвитку лісового господарства факт він відзначає, що існуючі лісомисливські господарства включають частину територію однієї або кількох арен і тому ніхто не має цілісного уявлення про функціонування екосистеми арені в цілому (Попков, 2009, Попков, Полякова, 2005).

Арені – природне ядро Дніпровського екокоридору Національної екомережі України. Нижньодніпровські арені, перш за все Козачолагерська та Чалбаська, в екомережі є природним ядром (ключовою територією, біоцентром) національного масштабу. Це територія збереження генетичного, видового, екосистемного і ландшафт-

Проектовані та існуючі межі НПП "Олешківські піски".

ного різноманіття, середовище існування організмів, які добре інтегровані в ландшафт. Вона має винятково важливе значення для збереження типових, ендемічних, реліктових та рідкісних видів і угруповань, але лише тоді, коли вона пов'язана екокоридорами з іншими природними ядрами; тільки в цьому випадку вона може ефективно виконувати відповідну роль у екомережі. Тому для нормального функціонування довготного Дніпровського екокоридору Національної екомережі України обидві арені у повному, науково обгрунтованому обсязі повинні бути включені до складу національного парку шляхом розширення його території. Згідно з коефіцієнтами розрахунку величин мінімальних ареалів поширення для більшості видів рослин і тварин науково обгрунтована територія повинна мати не меншу за 40 тис. га площу. Саме така площа була розрахована науковцями при створенні наукового обгрунтування національного парку. Лише така територія, згідно з узгодженими європейськими нормами, може забезпечити існування біоти національного парку.

Структурні особливості. Відомо, що НПП є об'єктами, в яких передбачається зонування території. Існують певні науково обгрунтовані закономірності у розташуванні функціональних зон національних парків. Зменшення площі НПП призвело до порушення оптимальної структури. Зокрема, абсолютно заповідна зона безпосередньо контактує з не заповідними ділянками, тоді як традиційно вона розташовується в центрі об'єкту і відділена від незаповідних масивів буфером у вигляді зон тимчасової і стаціонарної рекреації та господарської зон.

Збереження ділянок особливої природоохоронної (созологічної) цінності, які не увійшли до складу парку. До складу парку не увійшов цілий ряд дуже цінних у природоохоронному відношенні урочищ, які є місцеперебуваннями червонокнижних рослин, тварин та грибів та оселищем раритетних угруповань. Зокрема,

дуже важливої втратою є те, що за межами парку залишилися високі слабкозаліснені кучугури на захід від с. Буркути та розташовані між ними знижені ділянки з невеликими водоймами. Це озера з постійним або довготривало існуючим водним дзеркалом, унікальні місцезнаходження сфагнових мохів – *Sphagnum fimbriatum* Wils., *S. squarrosum* Crome, *S. fallax* (Klinggr.) Klinggr. (Бойко, 1984) та вужачки звичайної (*Ophoglossum vulgatum* L.), включених до Червоного списку Херсонської області, плавуна заплавного (*Lycopodiella inundata* (L.) Holub), видів орхідей (*Anacamptis* sp. div.), занесених до Червоної книги України, реліктових видів рослин – зозулиного льону звичайного (*Polytrichum commune* Hedw.), калієргону сердцелистого (*Calliergon cordifolium* (Hedw.) Kindb.) тощо. Ці північні рослини відірвані від найближчих місцезнаходжень на 300–350 км і є тут реліктами льодовикового періоду. Також тут мають ценотичний оптимум лишайники Червоної книги України – *Cetraria steppae* (Savicz) Kärnef., *Xanthoparmelia camtschadalis* (Ach.) Hale. Не увійшли до складу парку і так звані “Буркутські плавні” – останець заплавного лісу з домінуванням ясену звичайного (*Fraxinus excelsior* L.) (найпівденніший в Україні та єдиний у Причорномор’ї масив), в комплексі з вербово-тополевіми лісами, чагарниковими заростями, різними за зволоженням (від остепнених терняків до болотистих заростей верб сірої та тритичинкової), осоковими та очеретяними болотами, луками, неглибокими водоймами тощо. Тут трапляються рідкісні в регіоні созофіти (Пальчатокорінник м’ясочервоний (*Dactylorhiza incarnata* (L.) Soo), плодоріжка блощична (*Anacamptis coriophora* (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase), плодоріжка болотяна (*Anacamptis palustris* (Jacq.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase), плодоніжка розмальована (*Anacamptis picta* (Loisel.) R.M. Bateman), кушир донський (*Ceratophyllum tanaticum* Savič), сальвінія плаваюча (*Salvinia natans* L.), пухирник звичайний (*Utricularia vulgaris* L.) тощо). Не увійшли у склад парку і інші дуже цінні урочища на обох аренах.

Фрагментація і розміри парку. В представленому варіанті заповідний об’єкт виявився фрагментованим, розділеним на окремі ділянки. Первинно також планувалося що НПП буде складатися з двох відокремлених ділянок, але дана фрагментація була зумовлена природними причинами, а саме, природними межами арен. У даному випадку фрагментація є штучною – до складу парку увійшли кілька ділянок Козачолагерської та Чалбаської арени виокремленні із суцільного тіла арени. Відомо, що розділений на окремі ділянки заповідний об’єкт, є менш ефективним порівняно з цілісним, як з точки зору охорони природи, так і з точки зору управління ним. Крім того, відстань між окремими фрагментами парку є занадто великою, для того щоб парк функціонував як цілісний об’єкт. Як показують дослідження для ефективного охорони відстань між резерватами (або їх фрагментами) повинна бути мінімальною (Акатов, 2011б).

Окрім того, створений парк за своїми розмірами не відповідає обгрунтованим мінімальним розмірам, необхідним для тривалого збереження біологічного різнома-

ніття. На практиці, встановлено, що для рослинних організмів, наприклад, така ділянка повинна мати площу не менше 100 км² (Акатов, 2011а, б).

Іще більш вимогливими до розмірів заповідних територій є тварини. Останнє було неодноразово доведено як дослідженнями, так і практичними заходами по збереженню зникаючих видів у різних регіонах світу (Гилпін, 1989; Уилкоккс, 1983; Яблоков, 1987). В даному аспекті можна передбачити, що для охорони макротеріофауни створення національного природного парку на території трохи більшої ніж 8000 га, яка складається з декількох ділянок буде мати, на жаль, мінімальний ефект. Так, кабан *Sus scrofa Linnaeus, 1758* (який внаслідок хижацького браконьєрства став в Херсонській області рідкісним видом і чисельність якого становить у області не більш як 400–600 (!) особин) за особливостями своєї біології є видом, який здійснює пересування і міграції довжиною до кількох десятків кілометрів на добу. Тому навіть дійова та ефективна охорона на території створеного НПП буде впливати на збереження даного виду у дуже незначній мірі.

З іншого боку, козуля (*Capreolus capreolus* L., 1758) є видом з досить вираженим (у порівнянні з іншими видами ратичних) територіальним консерватизмом, і можна було б очікувати, що поява заповідного об’єкту дозволить ефективно охороняти популяцію цього виду. На жаль, більша частина територій Козачолагерської арени, придатних для помешкання козулі, якими є скупчення листяних гайків, знаходиться за сучасними межами національного природного парку “Олешківські піски”.

Окрім того, специфіка існуючих біоценотичних відносин може викликати необхідність виконання певних біотехнічних заходів: регуляції чисельності вовків (*Canis lupus* L., 1758), проітєпізоотійні дії (дослідження та знищення носіїв сказу і т.ін.), підгодівлю тварин у випадку настання екстремальних погодних умов. Такі види, як лисиця (*Vulpes vulpes* L., 1758), вовк та деякі інші мають потужні біологічні потенціали і здатність, за певних обставин, до виходу з-під контролю біологічних чинників. Тому сплановане і гуманне управління їх популяціями є основою для їх сталого співіснування з іншими компонентами екосистем. Для чого також необхідна наявність достатніх за площею суцільних територій, на яких здійснюється екологічний менеджмент: тільки в цьому випадку виконання таких заходів буде призводити до бажаного довготривалого ефекту.

Не викликає сумніву також, що розірваність території, яка охороняється, буде призводити до багатьох інших наслідків: як для великих тварин, так і для інших – у т.ч. до найдрібніших. Ці наслідки будуть нівельовані і подолані тільки в одному випадку: якщо національний природний парк буде розширений до меж, передбачених науковим обгрунтуванням.

Практичні цілі. Однією з таких цілей є оптимізація лісового господарства. Зменшення території парку в ході його створення порівняно із запланованою відбулося як раз через те, що до його складу не увійшли землі лісового фонду. Здебільшого, це штучні соснові насадження, і тому планувалося, що вони увійдуть в склад господарської зони парку. Відомо, що лісові (особливо

соснові) насадження на Нижньодніпровських пісках є проблемними як з господарської, та і з природоохоронної точки зору. Практика існування цих насаджень довела, що господарська цінність деревної продукції цих лісів є дуже низькою. Незважаючи на це, насадження створюються по господарському типу. Натомість, використання існуючих і створення нових насаджень необхідно переорієнтувати в бік підвищення їх рекреаційного та природоохоронного значення. Як зазначає М. Попков (2009) на сьогодні ніхто не знає скільки, для чого і які лісові насадження необхідно мати на кожній арені. Однак аналіз сучасного стану насаджень показує, що вони далекі від оптимальних. Як приклад, ним наводиться, що стан лісових насаджень на частково засадженій Козачолагерській арені, кращий за такий на майже тотально вкритій лісами сусідній Олешківській арені; аналогічну ситуацію спостерігаємо і у випадку Іванівської і Збур'ївської арен (Попков, 2009, Попков, Полякова, 2005). Вхідження лісових насаджень в парк сприяло б їх поступовій оптимізації в даному напрямку.

Створення парку має також важливі соціально-економічні наслідки, зокрема, відносно розвитку рекреації, туризму, підвищення зайнятості населення. Однак, внаслідок редукції території, НПП виявився віддаленим від інфраструктури, доріг, населених пунктів тощо, що суттєво знижує його рекреаційний потенціал та, відповідно, соціально-економічне значення для регіону (в першу чергу місцевих громад). Вже сьогодні парк почав виконувати ці функції. Міністерство охорони навколишнього природного середовища України для успішного функціонування парку створило понад 60 робочих місць. Більшість з них (наприклад, егері, робітники, охоронці, технічні працівники) будуть заповнені місцевими мешканцями навколишніх населених пунктів. На посади в різні відділи запрошуються спеціалісти відповідних профілів, головним чином, вихідці з навколишніх сіл, які отримали або отримують необхідну освіту у різних навчальних закладах Херсонщини, переважно у Херсонському державному університеті, Херсонському державному аграрному університеті та в інших навчальних закладах. Подальше функціонування парку сприятиме залученню місцевого населення до екскурсійної, туристичної, готельної тощо діяльності. Однак суттєвою перешкодою на цьому шляху є сучасна територіальна конфігурація парку.

Одним із важливих завдань створення заповідного об'єкту є захист цих земель від можливого розкрадання земель. Сьогодні по всій Україні відбувається тіндова приватизація земель, в тому числі і на Херсонщині (зокрема, відома сумна історія відносно узбережжя Дніпровського лиману на території Збур'ївської та Геройської сільрад). Тому сьогодні землі, які не увійшли у склад парку, є значно менш захищеними від такої приватизації.

Моральний аспект. Крім того, створення парку саме на 46 тисячах гектарів обумовлено моральними аспектами. Адже землевласниками території на якій створюється парк є сільські ради. Всі 9 сільських рад прийняли рішення про вхідження своїх земель в парк. Причому деякі з них, як, наприклад, Козачолагерська, під час цього процесу пройшла через справжнє випробування: по-

грози, суд, звернення до президента, прем'єр-міністра, Верховної Ради. Громади вирішили, що створення парку – найкраща доля для цієї частини їхніх земель. Що створення парку дозволить захистити їх, і вони в прекрасному стані перейдуть їхнім дітям, онукам, правнукам. При цьому з точки зору як моральних, так і юридичних норм, рішення землевласників є первісним відносно рішення землекористувачів. Нагадаємо, що якраз землекористувач – Херсонське обласне управління лісового та мисливського господарства – не погодило вхідження в парк територій, якими вони користуються. Ситуація близька до абсурдної, власники землі прийняли рішення створити на своїй землі заповідний об'єкт, а ті, яким вони надали право користуватися цією землею, блокують це рішення. На нашу думку, рішення громади створити на своїй території заповідний об'єкт повинно бути наказом для державних відомств та органів державної влади. І вони повинні в обов'язковому порядку виконати їх.

Література

- Акатов В.В. Антропогенная фрагментация природных сообществ и эффект отложенного вымирания видов // Географические основы формирования экологических сетей в России и Восточной Европе. Ч. 1. Мат-лы электронной конф. (1-28 февраля 2011 г.). М.: Тов. научн. изданий КМК, 2011а. - С. 12-17.
- Акатов В.В. Островная экология и пути сохранения видового богатства фрагментированных растительных сообществ // Мережа ключових ботанічних територій у Приазовському регіоні: Матеріали міжнародної наради (6-7 жовтня 2011, Мелітополь, Україна). - Київ: Альтерпрес, 2011б. - С. 5-6.
- Бойко М.Ф. Найпівденніша знахідка сфагнових мохів в Україні / Укр. ботан. журн. - 1984. - С. 32-35.
- Бойко М.Ф., Мойсієнко І.І. Попередній список созофітів запроєктованого національного природного парку "Олешківські піски" // П Відкритий з'їзд фітобіологів Херсонщини (Херсон, 15 травня 2008 р.). Зб. тез доп. (Відп. ред. М.Ф. Бойко). - Херсон: Айлант, 2008. - С. 13-14.
- Бойко М.Ф., Мальчикова Д.С., Мойсієнко І.І., Пилипенко І.О., Ходосовцев О.Є., Чорний С.Г. Проектування національного природного парку "Олешківські піски" // Наук. зап. Херсон. відділу Українськ. географ. тов-ва. - Херсон: ПП Вишемирський В.С. - 2008. - Вип. 4. - С. 18-22.
- Бойко М.Ф., Мальчикова Д.С., Мойсієнко І.І., Пилипенко І.О., Ходосовцев О.Є. Проектування національного природного парку "Олешківські піски": сучасні підходи та критерії до його функціональне зонування // Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. Зб. наук. праць. - Херсон: ПП Вишемирський, 2009. - С. 60-67.
- Гилпін Е.М. Пространственная структура и жизнеспособность популяций. // Жизнеспособность популяций. Природоохранные аспекты / Под ред. М. Сулея. М., Мир, 1989. - С. 159-173.
- Наукове обґрунтування національного природного парку "Олешківські піски" // Звіт з наук.-дослід. роботи. - Херсон: Херсонський державний університет. - 2008. - 171 с.
- Попков М., Полякова Л. Сосняки на песчаных аренах Нижнеднепровья: история, проблемы, перспективы / www.fmnc.com.ua. - 2005. - С. 1-25.
- Попков М. Еще раз о стратегии использования Нижнеднепровских арен / www.fmnc.com.ua. - 2009. - С. 1-16.
- Уилкоккс А.Б. Островная экология и охрана природы // Биология охраны природы / Под ред. М. Сулея и Б. Уилкоккса. - М., Мир, 1983. - С. 117-142.
- Ходосовцев О.Є., Бойко М.Ф., Мойсієнко І.І., Пилипенко І.О., Мальчикова Д.С., Селюнина З.В., Мельник Р.П. Концепція створення національного природного парку "Олешківські піски" // П Відкритий з'їзд фітобіологів Херсонщини (Херсон, 15 травня 2008 р.). Збірник тез доповідей (Відп. ред. М.Ф.Бойко). - Херсон: Айлант, 2008. - С. 43-44.

Ходосовцев О.Є., Бойко М.Ф., Пилипенко І.О., Мойсієнко І.І., Мальчикова Д.С. Функціональне зонування запроєктованого національного природного парку "Олешківські піски" (Херсонщина, Україна) // V Ботанічні читання пам'яті Й.К. Пачоського. Збірка тез доповідей міжнародної наукової конференції, Херсон 28.09.-01.10.2009 р. / відп. ред. М.Ф.Бойко. - Херсон: Айлант, 2009а. - С. 119-120.

Ходосовцев О.Є., Пилипенко І.О., Мальчикова Д.С., Мойсієнко І.І., Бойко М.Ф. Запроєктований національний природний

парк "Олешківські піски". I. Природні умови // Екологічний бюллетень. - 2009б. - № 1. - 72-89.

Яблоков А.В. Популяционная биология. - М.: Высш. шк, 1987. - С. 119-127, 287-289.

Khodosovtsev A.Ye., Moysiienko I.I., Kuns B. A plant cover survey of the national park "Oleshkivski Pisky" // 8th European Dry Grassland Meeting, Dry Grassland of Europe: biodiversity, classification, conservation and management. Abstracts & Excursion Guides. - Uman: Vizavi, 2011. - P. 84-87.

СУЧАСНИЙ СТАН МОЛОЧНОГО ЛИМАНУ ЯК ВОДНО-БОЛОТЯНИХ УГІДЬ МІЖНАРОДНОГО ЗНАЧЕННЯ

В.О. Демченко, Р.М. Черничко, Й.І. Черничко, О.А. Дядічева, О.І. Кошелєв, Н.А. Демченко

Міжвідомча лабораторія моніторингу екосистем Азовського басейну Одеського філіалу Інституту біології південних морів та Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького, Азово-Чорноморська міжвідомча орнітологічна станція Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена та Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького.

CURRENT STATUS OF MOLOCHNYI LYMAN AS A WETLAND OF GLOBAL IMPORTANCE. Demchenko V.A., Chernichko R.N., Chernichko I.I., Diadicheva E.A., Koshelev A.I., Demchenko N.A. - *Nature Reserves in Ukraine. 2012. 18 (1-2): 115-119.* - The work presents analysis of main indices of condition of the wetland "Molochnyi Lyman" according to Ramsar criteria. Species composition, number of breeding species, total numbers of birds in the wetland complex are analyzed. The value of Molochnyi Lyman as a spawning area of valuable commercial fish species is estimated. There are established negative changes in ecological situation on Molochnyi Lyman that has lead to loss of a part of Ramsar criteria.
Keywords: wetlands, Molochnyi Lyman, Ramsar criteria, ornithofauna, ichthyofauna.

СУЧАСНИЙ СТАН МОЛОЧНОГО ЛИМАНУ ЯК ВОДНО-БОЛОТЯНИХ УГІДЬ МІЖНАРОДНОГО ЗНАЧЕННЯ. Демченко В.О., Черничко Р.М., Черничко Й.І., Дядічева О.А., Кошелєв О.І., Демченко Н.А. - *Заповідна справа в Україні. 2012. 18 (1-2): 115-119.* - В роботі представлений аналіз основних показників стану ВБУ Молочний лиман за Рамсарськими критеріями. Аналізується видовий склад, чисельність видів які гніздяться, загальна чисельність птахів водно-болотного комплексу. Оцінюються значення Молочного лиману як нерестовища цінних промислових видів риб. Встановлені негативні зміни в екологічній ситуації на Молочному лимані, що призвело до втрати частини Рамсарських критеріїв.
Ключові слова: ВБУ, Молочний лиман, Рамсарські критерії, орнітофауна, іхтіофауна.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ МОЛОЧНОГО ЛИМАНА КАК ВОДНО-БОЛОТНЫХ УГОДИЙ МЕЖДУНАРОДНОГО ЗНАЧЕНИЯ. Демченко В.А., Черничко Р.Н., Черничко И.И., Дядичева Е.А., Кошелев А.И., Демченко Н.А. - *Заповідна справа в Україні. 2012. 18 (1-2): 115-119.* - В работе представлен анализ основных показателей состояния ВБУ Молочный лиман согласно Рамсарским критериям. Анализируется видовой состав, численность видов, которые гнездятся, общая численность птиц водно-болотного комплекса. Оценивается значение Молочного лимана как нерестилища ценных промысловых видов рыб. Установлены негативные изменения в экологической ситуации на Молочном лимане, что привело к потере части Рамсарских критериев.
Ключевые слова: ВБУ, Молочный лиман, Рамсарские критерии, орнитофауна, ихтифауна.

Водно-болотне угіддя (ВБУ) Молочний лиман є унікальною цілісною екосистемою, до якої, крім акваторії з низкою акумулятивних островів, входять угруповання сухого степу, штучних лісових насаджень правого берега, різноманітних водно-болотних біотопів з особливостями гідрологічного режиму, від якого залежить біологічне різноманіття та біопродуктивність. Розташований він в Північному Приазов'ї в межах Мелітопольського, Якимівського та Приазовського районів Запорізької області, за 18 км на південь від м. Мелітополя. У верхню частину лиману впадає р. Молочна, у нижній він з'єднується з Азовським морем. Це солоня мілководна водойма, яка розташована в гирлі р. Молочна і відокремлена від Азовського моря широким піщано-черепашковим пересипом. Гідрологічний режим та екологічні характеристики лиману визначаються, головним чином, наявністю зв'язку та інтенсивністю водообміну з Азовським морем. В усі сезони ВБУ виступає важливим місцем пере-

бування птахів гідрофільного комплексу (Водно-болотні угіддя України ..., 2006).

Молочний лиман має три важливих природоохоронних статуси:

- заказник загальнодержавного значення;
- складова частина національного природного парку;
- водно-болотне угіддя міжнародного значення.

На території ВБУ Молочний лиман розташований заказник "Молочний лиман", до якого входить безпосередньо акваторія лиману та 20-метрова берегова зона (Постанова Ради Міністрів УРСР від 28 жовтня 1974 р., № 500), орнітологічний заказник місцевого значення "Ташенакський под", ландшафтний заказник місцевого значення "Степанівська коса" та декілька дрібних ботанічних заказників місцевого значення вздовж правого берега лиману (площею від 4 до 7 га).

Використання водних живих ресурсів Молочного лиману здійснюється відповідно до наказу № 82 від